

Жорж Оруэлл

ҲАЙВОНЛАР ХЎЖАЛИГИ ҲАҚИДА ҒАРОЙИБ ҚИССА

Инглиз ёзувчиси Жорж Оруэллнинг «Ҳайвонлар хўжалиги ҳақида ғаройиб қисса» асарида мантикий образлар орқали “Манэл ферма”сида рўй берган воқеалар тасвирланади. Собиқ Совет Иттифоқи мустабид тузумининг ғаройиб “ўйинлари” асар мазмунига сингдириб юборилган. Ҳайвонлар мустақиллик, эрк, озодлик, бахт, фаровон ҳаёт учун курашадилар. Лекин уларнинг мақсадлари саробга айланаверади. Асарда қатоғонлик даврининг халқ бошига солган фожеаларига алоҳида эътибор берилган. Асл исми Эрик Биер бўлиб, Жорж Оруэлл таҳаллуси билан ижод қилган адибнинг “Қил ови”, “Бирма кунлари” романлари машхур.

*Инглиз тилидан
Санобар Каримова таржимаси.*

I БОБ

Мистер Жоунз қоронғи тушиб қолганлиги учун товукхонанинг эшигини беркитди. Лекин товуклар катагининг орқа томонидаги тешикларни беркитиш унинг хаёлидан кўтарилди. Ферманинг этак томонидан қайтаётган мистер Жоунзнинг кўлида фонар бор эди. Ундан таралаётган нур ферма ҳовлиси бўйлаб ўйнади. Кайфи ошиб қолган мистер Жоунз ферма майдонини гандирақлаган ҳолда кесиб ўтди-да, омборхонанинг орқа эшигидан кириб, оёғидаги этикларини улоктириб юборди. Кружкани кўлига олиб, бочкадаги пивога ботирди ва тўғридаги кушеткага - қаттиқ хуррак отиб ухлаётган миссис Жоунзнинг ёнига бориб ёнбошлади.

Мистер Жоунз ётадиган уйнинг деразаларидан нур тўшаётганини кўрган Ҳайвонлар елкаларини силкитиб кўйдилар, қушлар эса қанотларини қокдилар. Кундуз куни ферма Ҳайвонлари орасида бир хабар тарқалган эди. Қари майор Тўнғиз ўтган куни кўрган ажойиб ва ғаройиб тушини ҳикоя қилиб бермокчи эмиш. Шунинг учун ҳам Ҳайвонлар қоронғи тушишини орзиқиб кўтардилар. Мистер Жоунз ухлагани кириб кетганидан сўнг ҳамма Ҳайвонлар оғилхонада учрашишга келишиб олган эдилар.

Фермадаги Ҳайвонлар орасида қариб қолган майор Тўнғизнинг хурмати жуда баланд бўлиб, Ҳайвонлар унинг ҳикоясини тинглаш учун ҳатто уйқуларидан ҳам воз кечишга рози бўлдилар. Кекса майор бир вақтлар танловга қатнашиб, юқори ўринни олган эди. Мускуллари бўртиб чиққан, жуда кучли ва бақувват эди. Шунинг учун ҳам ғолибликни кўлга киритиб мукофотланганди. Ҳозир тўсинга осилган чирок остидаги қалин похол тўшалган супада ётарди. Тўнғиз ўн икки ёшга кирган бўлиб, семизлигидан қорни осилиб кетганди. Лекин ўзига жуда бино кўярди, ўзини доно ҳисобларди, Ҳайвонларга эса мурувватли эканлигини кўрсатиб кўйишни ҳаммиша ёқтирарди.

Қари майорнинг атрофига фермадаги ҳамма Ҳайвонлар йиғила бошлашди. Улар оғилхонага кириб келиб бир силкинишар, сўнгра жунларини ҳурпайтириб, бағирларини ерга бериб ётиб олишарди. Ҳайвонлар ётадиган катта оғилхонага биринчи бўлиб етиб келган Блубел, Жесий, Пинчир деб номланган итлар майор ётган супанинг олд томонига келиб, оёқларининг устига бошларини қўйган ҳолда ётиб, мунчокдай кўзларини қари майорга тикдилар. Товуклар кўноқка

чиқдилар, каптарлар учиб бориб ҳавозага қўндилар. Қўй ва сигирлар Тўнғизнинг орқасига ўтиб, ёнбошлаб олиб ковуш қайтара бошлашди. Шундан сўнг аравага қўшиладиган отлар-Боксэр ва Кловир кириб келишди. Улар похоллар орасидаги майда ҳашоратларни туёқлари билан эзиб олмаслик учун эҳтиёткорлик билан қадам босишарди. Кловер ёши ўтган бўлишига қарамай ниҳоятда келишган эди. Болаларига меҳрибон, раҳмдил ва бахтли она бўлганлиги шундоққина сезилиб турарди. Унинг қомати тўрт марта қулунлаганидан кейин ҳам ўз кўркини йўқотмаганди. Боксэр Кловирдан 18 қўл катта бўлиб, жуда бақувват, қуввати икки от кучига тенг бўлиб, ўзига ишонган, ҳеч нарсадан қўркмайдиган ботир от эди. Бурнининг устига осилиб тушган узун ёллари юзига анқовлик тусини бериб турарди. Аслида у ҳақиқатан ҳам тентакрок эди. Шунга қарамасдан, иродаси мустаҳкам бўлиб, каттиятли ва бир сўзли, кескир ҳайвонлардан эди. Фермадаги ҳайвонлар уни хурмат қилишарди. Ҳатто баъзи ҳайвонлар ундан ҳайиқиб ҳам турардилар.

Отлардан кейин Мюрилл исмли ок эчки ва Бенямин деб аталувчи эшак кириб келди. Беняминнинг ёши анчагина ўтиб қолган бўлиб, ҳайвонлар фермасида кўп йиллардан бери яшарди. Бугун кайфияти унчалик яхши эмас эди. Одатда у ниҳоятда камгап бўлиб, ҳамиша нимадандир аччиғланиб юрарди. Атрофидагилар билан беодоблик билан гаплашар, шарму ҳаёсиз сўзларни жуда кўп ишлатарди. Ўта бефаросат ва дангаса эди. Ҳатто пашшаларини кўриш учун думини ишлатишга ҳам эринарди. Думли ҳайвонлардан кўра думсиз ҳайвонларнинг афзаллиги ҳақида гапиришни хуш кўрарди. Фермадаги ҳайвонлар унинг қўлганини бирор марта ҳам кўришмаганди. "Фермада ҳайвонлар орасида кўнгилни ёзадиган бирор нарсага дуч келмайман",- дерди. Ўзини Боксэрнинг мулки деб ҳисобларди, лекин бу ҳақда асло гапирмасди. Иккалалари ҳафтанинг якшанба кунлари мевазорнинг орқасидаги очиқ майдонда сайр қилишарди. Баъзан улар бир-бирларига тегиб кетишарди, лекин шундай пайтларда ҳам бир-бирларига чурқ этишмасди Иккала от, Мюрилл ва Бенямин, жойлашиб бўлишганидан кейин оғилхонага оналарини йўқотиб қўйган бир гала ўрдак болалари кириб келишди. Ўрдак болалари кучлироқ ҳайвонларга ем бўлмаслик учун чий-чийлашиб ўзларига бошпана излардилар. Оналик меҳри жўшиб кетган Кловир кўзларини жовдиратиб турган ўрдак болаларини чақириб, оёқлари билан ўраб олди. Беҳавотир жой топганларидан хурсанд бўлган ўрдак болалари отнинг иссиқ болдирларига бошларини қўйиб уйқуга кетишди. Жоунзнинг аравага қўшиладиган чиройли, лекин фаҳм-фаросати камроқ Молийй исмли от оғзидаги ок қандларини қусурлатиб қовшанган ҳолда ирғишлаб кириб келди-ю супанинг энг олдинги қаторидан жой топиб ўтирди. Бошқа ҳайвонларнинг диққатини бошидаги ёлларига тақиб олган қизил лентага тортиш учун бошини кибор билан силкитиб, чиройли майин кокиллариини юзига туширди. Энг сўнгги дақиқаларда ўзига иссиққина жой излаган мушук кириб келди. Йиғилган ҳайвонларга бир-бир қараб чиқиб, Боксэр ва Кловирлар орасига суқилди. Ширин уйқусини майорнинг товуши бузолмайдиган жой топганлигидан мамнун бўлиб, миёвлаб қўйди.

II БОБ

Ҳамма тўпланган, фақат Мусо исмли қора қарғагина кўринмасди. У орқа эшикнинг тепасидан чиқиб турган тўсинга қўнганича ухлаб қолган эди. Мусонинг кўзларини юмиб олиб ухлаётганлиги узоқдан сезилмасди. Қари майор унга синчиклаб қаради ва жуда қулай жойга қўниб олиб, ҳикоямни тинглаш учун бутун вужуди билан берилиб турибди деб, томоғини қириб туриб, сўз бошлади:

- Ўртоқлар, кечаги тунда ажойиб ва ғаройиб туш кўрганлигим ҳақидаги хабар аллақачон орангизда тарқалиб бўлган. Лекин мен кўрган тушим ҳақида кейинроқ сўзламоқчиман. Аввал мени ўйлантириб юрган айрим фикрларни сизларга айтиб берай:

Ўртоқлар, мен кўп гапирмоқчи эмасман. Мен жуда узоқ яшадим. Оғилхонада ёлғиз қолган

пайтларимда кўрган-кечирган воқеаларимни сарҳисоб қилиш учун вақтим етарли бўлди. Назаримда, ёруғ оламда яшашнинг мақсаду моҳиятини ва аҳамиятини бошқа ҳайвонларга қараганда яхшироқ тушунаман десам хато бўлмас. Шу сабабли ҳам мени ўйлантирган муаммолар ҳақида сизларга гапириб беришни муқаддас бурчим деб ҳисоблайман. Ўртоқлар, турмушимизнинг қийинлиги ҳақида бирор марта ўйлаб кўрганмисизлар? Менимча, йўқ! Ўртоқлар, ҳақиқатдан ҳеч қачон қочиб бўлмайди. Бор ҳақиқатни кўзингизга тик қараб туриб айтишим керак. Бизга табиат томонидан берилган қисқагина умримиз меҳнат ва машаққатларга тўла эканлиги ҳақида ҳеч ўйланганмисиз? Қашшоклик билан яшашимизнинг сабаблари Сизларни бирор марта қизиқтирганми? Бахтга тўлиқ бўлган фаровон тўкин-сочин ҳаёт ҳақида эса гапирмасам ҳам бўлади. Умрим давомида қорнимиз тўйиб овқат еганимизни асло эслайолмайман. Ўртоқлар, бўш қоп тикка турмаслигини яхши биласизлар. Оёқда тик туришимиз ва очимиздан ўлиб қолмаслигимиз учунгина одамлар овқат беришиб келишди. Ҳолбуки, биз эртадан кечгача тиним билмай ишлаймиз. Айниқса, кучли ҳайвонларни ишга яроқсиз бўлиб қолгунларича аёвсизлик билан ишлатишади. Куч-қувватларини зулукдай сўриб олишади. Англияда яшовчи ҳайвонлар умр бўйи тўкин-сочин, фаровон ва бахтли ҳаёт ҳамда дам олиш нима эканлигини билишмайди. Ақллари танибдики, меҳнатдан бошлари чиқмайди. Фақат, болаликнинг қисқагина даврларидагина ўйнаб-қўладилар. Кейин эса машаққатли меҳнат ва ҳайвон жисмини кемирувчи ғамлардан бошлари чиқмайди. Англия ҳайвонларининг ҳақ-ҳуқуқлари ўз қўлларида эмас. Улар эркисизлик ва қулликка маҳқум этилган. Ҳа, бу кўз билан кўриб турган аниқ, рад этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир. Хўш, бу табиатнинг адолатли қонуними ёки Англия мамлакати ниҳоятда қашшок бўлганлиги сабабли ҳам ўзининг ҳайвонларини бокиб ололмаётганлигиданми? Йўқ, ўртоқлар! Минг мартаба йўқ, ўртоқлар! Англиянинг ерлари унумдор ва серҳосилдир. Оби ҳавоси эса мўл ҳосил олиш учун жуда қулай. Она еримиз ўз заминида яшаётган ҳамма ҳайвонларнинг қоринларини тўйдиришга қудрати етади. Ердан олинадиган ҳосилимиз турмушимизнинг серобгарчилиги ва мўл-қўлчилиги учун етарли бўлади. Фақат биз яшаётган ферма ерларининг ўзи 12 от, 20 та сигир ва 400 лаб қўйни бока олади. Улар ферма ерларидан олинадиган ҳосил эвазига жаннатда яшагандай яшайдилар. Ўртоқлар, биз орзу қилаётган тўкин-сочин, фаровон ва озод ҳаёт шак-шубҳасиз бизга насиб қилади. Шундай экан, нима учун биз меҳнат ва машаққатлар ичида қорнимиз тўймасдан яшашимиз керак?! Биз меҳнат қилиб етиштирган маҳсулотнинг кўп қисмини одамлар қўлимиздан тортиб олишмоқда. Мени ўйлантириб юрган ҳамма муаммоларнинг жавоби, ўртоқлар, шу масалага бориб тақалади. Англияпсизларми, ўртоқлар, инсонлар бизларнинг ашаддий душманларимиздир. Агар ҳаёт саҳнасидан одамларни кўтариб ташласак, очликнинг ҳам, хўрликнинг ҳам, иш вақтидан ташқари мажбур қилиб қилинадиган қўшимча меҳнатларнинг ҳам илдизлари абадул-абадга қирқилади. Инсон маҳсулот бермайдиган ягона маҳлуқдир. У сут ҳам бермайди, тухум ҳам туғмайди, ферманинг ер майдонларини шудгорлашда омов тортишга ҳам ярамайди. У жуда ожиз ва нотовон. ҳаттоки, тез югуриб қуённи тутиб олишга ҳам қодир эмас. Лекин, ўртоқлар, инсон ҳамма ҳайвонларга ҳукмини ўтказа олади. Ҳайвонларни аёвсиз ишлатиб, очларидан ўлиб қолмасликлари учунгина овқат беришади. Озиқ-овқатнинг кўп қисмини эса ўзлари учун сарфлашади. Бизнинг кучимиз ва меҳнатимиз билан ер ҳайдайдилар, гўнгимиз билан ерларни ўғитлайдилар. Лекин биз-чи, биз, ҳайвонлар, суягимизга ёпишиб кетган теридан бошқа ҳеч нарсага эга бўлмаймиз.

Олдимда тикка турган ҳолда кўзларини менга тикиб турган сигирлар, ўтган йили неча галлинг сут берганингизни биласизми?! Бузоқларингизнинг соғлом ва саломат ўсишлари учун керак бўладиган она сутлари қаерга кетди экан?! Бу сутлар охириги томчисига қадар ашаддий душманимиз бўлган одамларнинг томоғларидан ўтиб, жиғилдонларига тушиб кетган Сиз-чи, товуклар, ўтган йили қанча тухум тукқанлигингиздан хабардормисиз?! Тухумларнинг қанчасидан жўжа очдингиз, биласизми? Йўқ, билмайсиз! Ҳаммаси бозорга олиб чиқилган,

Жоунз ва унинг хизматкорларининг чўнтақларини қаппайтириш учун сотиб юборилган. Сиз, Кловир, тукқан қулунларингизнинг қаерда эканлиги ҳақида ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Йўқ, ўйлашни хаёлингизга ҳам келтирмагансиз. Ахир қариган пайтингизда жонингизга аро кирадиган, бошингизга оғир иш тушганда енгиллатадиган, юрагингизга мадад берадиган, оғир ишларингизга елка тирайдиган тойлокчалар қани?! Уларнинг қаердалигини Сиз асло билмайсиз. Афсус билмайсиз. Улар ёшига кириши билан сотиб юборилган. Сиз уларни энди ҳеч қачон кўра олмайсиз. Ҳайвонлар қул каби ишлатилаётган ерларга эга бўлиш учун болаларингиз алмаштириб юборилган. Қанча кўп ишласангиз ҳам қорнингиз ҳеч қачон овқатга тўймайди. Қаранг, похол тўшалган супангиздан бошқа ҳеч вақонгиз йўқ. Ҳаттоки ҳайвонларнинг умри ҳам бахтсизлик ва фожеа билан тугайди. Ўртоқлар, биз ҳаётнинг иссиқ-совуғини бошимиздан ўтказиб, сўнгра қариб-чириб ўз ажалимиз билан ўлмаймиз. Мен ўзим учун куюнаётганим йўқ. Мен омади чопган ҳайвонлардан бириман. 12 йил яшаб, 400 дан ортиқ бола кўрдим. Биласиз, чўчқалар учун кўпболалилик табиий ҳол ҳисобланади. Ҳеч ўйлаб кўрганмисиз, нима учун фермадаги ҳар бир ҳайвон қассоб пичоғи остида жон таслим қилади, умри раҳмсизлик билан муддатидан олдин тугатилади. Рўпарамда ўтиришган норасида чўчка болаларининг ҳар бири жаллод кундаси устида жон таслим қилиб ҳаёт билан видолашадилар. Жон талваласасидаги даҳшатли ўлим қичқириғи ҳаммамизнинг бошимизда бор. Сигирлар, қўйлар, ҳаттоки отлар ва итлар ҳам бундай тақдирдан қочиб қутула олмайдилар. Боксэр, кучингиз кетиб мункиллаб қолганингизда Жоунз сизни арзимаган пул эвазига ҳайвонлар учун қонсерва тайёрлайдиган корхонага сотиб юборади. Жониворлар учун тайёр озуқага айланасиз. Ҳа, одамлар сизни жаллодлик билан сўядилар, қаттиқ ва чандр гўштингиз ва суягингиздан тулки ва итлар учун емиш тайёрлашишади. Итлар эса қариб қолиб, оғизларидаги тишлари ҳам битта қолмай тушиб кетгач, бўйниларига ғишт бойлаб чўктириб юборадилар. Ўртоқлар, ҳаётимиздаги ҳамма ёмонликлар инсонлардан, уларнинг зўравонликларидан келиб чиқаётганлиги энди сизларга равшан бўлгандир. Ўртоқлар, агар биз фермамиздан одамларни қувиб юборсак, олинаётган ҳамма маҳсулотлар ўзимизники бўлади. Биз бир кечадаёқ, бойиб кетишимиз ва озодлигимизни қўлга киритишимиз мумкин. Бунинг учун эса жонимизни гаровга қўйиб бўлса ҳамки, инсонлар давлатини ағдаришимиз керак бўлади. Шундагина бизга бахт куши қўлиб боқади. Ўртоқлар, сизларга етказишни зарур деб ҳисоблаган фикрларим шулардан иборат эди. Кўзғалоннинг қачон бўлишини мен ҳам аниқ билмайман. Эҳтимолки бир ҳафтадан кейин, эҳтимолки юз йилдан кейин рўй берар. Лекин кўзларим билан оёқларим остидаги похолни аниқ, кўриб турганим каби адолатнинг тантанасига тўлиқ ишонаман. Ҳа, эртами ёки кеч адолат, албатта, ғалаба қозонади. Ўртоқлар, ҳақиқат ғалаба қилган кунни ўз кўзингиз билан кўриш сизга насиб қилади. Менинг сўзларимни келгуси авлодга, албатта, етказинг. Болаларингиз, келажакни қурувчилар ва яратувчилар бундан хабардор бўлишлари жуда-жуда зарурдир. Токи кейинги авлод ҳам ғалабага эришмагунча курашни давом эттираверсин. Ўртоқлар, бу йўлда сиз ҳеч қачон иккиланманг. Сизни тўғри йўлдан адаштириш учун қилинган ҳаракатларга асло ишонманг. Инсонлар ва ҳайвонларнинг умумий манфаатлари ва қизиқишлари ҳақидаги уйдирмаларга ҳеч қачон қулоқ солманг. Инсонлар ва ҳайвонлар орасида бирликнинг бўлиши асло мумкин эмас. Инсон ва ҳайвонлар ўртасидаги монополистик бирлашмаларнинг равнақи ҳақидаги фикрларнинг ҳам ҳаммаси ёлғон. Инсон худбин ва айёрдир. У фақат ўзинигина ўйлайди. Ҳайвон манфаатлари уни ҳеч қачон қизиқтирмайди. Ҳайвонлар орасида тўла бирлик ва ҳамкорликка эришсаккина, бу курашда ғолиб чиқамиз. Инсонлар бизнинг душманларимиз, ҳайвонлар эса бизнинг дўстларимиздир! Яшасин, ҳайвонларнинг умумий бирлиги ва ҳамкорлиги!

Ҳайвонлар кекса майорнинг нутқини гулдирос қарсақлар ва олқишлар билан тасдиқлашди. Тўртта каламуш инларининг оғзига ўрмалаб чиқишиб, тешиклардан бошларини чиқаришиб, думларини тағларига босиб ўтирган ҳолда қари майорнинг нутқини тинглаётган эдилар. Итлар

уларни кўриб қолиб ирриладилар. Қўрқиб кетган каламушлар инларига қараб қочишди.

Майор жимлик ўрнатиш учун олдинги оёқларини кўтарди:

- Ўртоқлар, - деди сўнгра, - биз бир муҳим масалани ҳал қилиб олишимиз керак. Сиз яхши биласиз. Орамизда қуён, каламуш каби ёввойи ҳайвонлар ҳам яшашади. Уларни сафимизга қабул қиламизми ёки йўқ? Улар бизнинг ўртоқларимизми ёки душманларимизми? Шу масалага аниқлик киритиб олишимиз керак. Ҳозир шу масалани кун тартибига қўяман. Оёқларимизни кўтариб овоз берайлик.

Ҳайвонлар оёқларини кўтариб овоз беришди Уларнинг кўпчилиги каламушларни ўз сафларига қўшишга рози бўлишди. Фақат учта ит ва мажлисда овоз беришни ўйлаб топган кекса майорнинг икки томонида турган мушўқларгина қарши чиқди. (Кейин маълум бўлишича, мушўқлар ҳар икки томон учун овоз беришган экан) Майор нутқини давом эттирди:

- Бошқа сизга айтадиган айтарли гапларим йўқ. Фақат бир нарсани сизга такрор айтаман. Инсон ва унинг барча ҳаракатларига қарши бўлишдек ҳайвонлик бурчингизни унутманг! Икки оёқда юрадиганлар душманларингиз, тўрт оёқлаб юрадиганлар ва қанотлари билан учадиганлар ўртоқларингиздир. Инсонларга қарши курашаётганингизда уларга ўхшаб қолишдан сақланинг. Ҳатто улар устидан ғалаба қозонганингизда ҳам, одамларнинг бузуқликлари ва ёмон ишларини ўзлаштирмаслигингиз керак. Инсонларга хос бўлган одатлардан ҳамиша сақланинг!

Ҳайвонлар ҳеч қачон:

уйларда яшамасин;

- кроватларда ухлამасин;

- спиртли ичимликлар ичмасин;

- тамаки чекмасин ва пул ишлатмасин;

-савдо билан шуғуланмасин.

Юқоридаги хусусиятларнинг ҳаммаси инсоннинг ёввойи ва шайтоний хусусиятларидир. Ҳаммасидан ҳам муҳими шуки, ҳеч бир ҳайвон иккинчиси устидан асло ҳукмронлик қилмасин. Ожизлар кучлиларга қарам бўлмасин. Ақллилар ақли заифларни эзмасин. Ҳайвонларнинг ҳаммалари бир-бирларига биродардирлар. Шунинг учун бир-бирларини асло ўлдирмасин. Ҳамма ҳайвонлар тенг ҳуқуқлидир. Энди, ўртоқлар, кечаги тунда кўрган тушим ҳақида гапириб берай. Кўрган тушимни тўлалигича тасвирлаб беришдан ожизман. Бу инсон зоти қирилиб кетганидан кейинги ҳаёт ҳақидаги туш эди. Бу туш кўп йиллар ўтиб, унитилиб кетган бир воқеани ёдимга солди. Онам ва бошқа аёл чўчқалар ёшлигимда бир ажойиб қўшиқни қўйлашарди. Қўшиқ фақат уч байтдангина иборат бўлиб, оҳанги ҳайвонларни ўзига тортиб олади. Болалигимда бу қўшиқни мен ҳам илҳом билан қўйлардим. Орадан кўп йиллар ўтиши билан уни унитиб қўйганман. Кечаги кўрган тушим эса қўшиқнинг сўзларини ҳам, қўйини ҳам эсимга солди. Ўша ашуланинг сўзлари хотирамда тикланди. Авлод-аждодларимиз томонидан қадимда қуйланиб келган бу қўшиқни унитиб қўйган эдик. Ҳозир мен сизларга ўша ашулани айтиб бермоқчиман. Кўриб турибсизлар, қариб қолганман. Овозим ҳам ўз ширасини йўқотган. Бунинг устига хиррилаб қолганман. Лекин сизларга ўргатиб қўйганимдан кейин жойиға қўйиб қўйлайсизлар деган умиддаман. Кекса майор тамоғини қириб олиб "Англия ҳайвонлари" деб номланган кўҳна қўшиқни қўйлай бошлади. Ўзи айтганидай, овози хириллаб чиқарди. Лекин бу билинмасди. Чунки шу қадар берилиб илҳом билан айтардики, ҳайвонлар тўлқинланиб кетганликларини ҳам сезмай қолишди. Юрақлари хинидан чиқиб кетгудай дукиллаб урарди. Кўкрақлари ашуланинг қўйиға мос равишда кўтарилиб, пастга тушарди. Ашуланинг қўйи клементайн ва ла кукарача деб аталувчи мусиқа оҳангларини эсга солар ва уларнинг оралиғидаги бир қўйни пайдо қиларди:

Эй буюк Англиянинг эзилган ҳайвонлари!

Эй буюк Ирландиянинг хўрланган ҳайвонлари!

Lituz.com

**To'liq qismini
Shu tugmani
bosish orqali
sotib oling!**